

Het Verdinaso en de Joden (1931-1940)*

Lieven SAERENS

DEEL I: 1931-1936

„Ook de jaren dertig hadden hun 'sfeer'. Ze leden onder een innerlijke gebrokenheid, onder het uiteenvallen van Europa in een democratisch en een fascistisch blok. Veel traditioneel normbesef kwam op losse schroeven te staan. Wat zich als nieuw aandienende, muntte niet uit door inhoud of stijl. Er heerste een verpolitiekte stemming, ijzig, agressief". Zo omschreef de Nederlandse cultuurhistoricus P.J. Bouman de jaren dertig¹, die tevens gekenmerkt werden door een zware economische crisis. In hetzelfde decennium, op 6 oktober 1931, richtte de Westvlaamse notariszoon Joris Van Severen (1894-1940) het Verbond van Dietsche Nationaalsolidaristen (Verdinaso) op. De organisatie had een katholiek accent, ijverde voor de oprichting van de „Dietse volksstaat" en noemde zich anti-democratisch, anti-marxistisch, aanhanger van het corporatisme en voorstander van het leidersbeginsel. Daarnaast was een anti-joods standpunt opvallend.

1. Een korte balans

Over het anti-Joodse gedachtegoed van het Verdinaso werd tot nu toe weinig of niets geschreven. Oud-dinaso's of dinaso-sympathisanten minimaliseren deze component of gaan eraan voorbij. Zo schrijft Arthur De Bruyne enkel dat

* Met dank aan : prof. L. Dequeker ; † L. Kongs, medewerker N.S.C.G.T.W.O. ; de medewerkers van het R.I.O.D. ; J. Tollebeek, aspirant N.F.W.O. ; E. Verhoeven, B.R.T.-medewerker ; prof. L. Vos ; J. Werkers van het Nationaal Studie- en Documentatiecentrum Joris Van Severen ; prof. L. Wils.

D. Br. = *Dietbrand*

E. J. = *Encyclopaedia Judaica*

H. D. = *Hier Dinaso*

R. I. O. D. = Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie (Amsterdam)

1. P.J. BOUMAN, *Cultuurgeschiedenis van de Twintigste Eeuw. In Westeuropes perspectief*, Amsterdam-Brussel, 1977, p. 93. Tijdens de jaren dertig had Bouman nochtans een tijdlang uiting gegeven aan denkbeelden, welke op essentiële punten overeenstemden met die van de anti-democratische stroming. (A.A. DE JONGE, *Crisis en critiek der democratie*, Utrecht, 1982², p. 325-330).

de Joden het in 1936 „af en toe nog” moeten ontgelden². Luc Delafortrie verklaart : „Van Severen verwierp krachtig iedere rassentheorie. Die paste niet in zijn opvatting van de politiek. Als basis van een volk zag hij de taal en de geestelijke samenhang, het bewustzijn, eerder dan twijfelachtige elementen van afstamming en ‘bloed’. Hij bleef strikt op het nationalistische plan”. Inzake de Joden vermeldt de auteur expliciet : „Hij heeft verder de jodenvervolgingen ondubbelzinnig gelaakt, hoewel hij de Joden als vreemdelingen beschouwde die in het oog moesten gehouden worden”. Volgens Delafortrie werkte de „Nieuwe Marsrichting” van Van Severen in 1934, waardoor ook de Walen voortaan deel konden uitmaken van de Dietse volksstaat, „heilzaam”, aangezien „de halfgare nationaal-socialisten en Duitsgezinden” afgestoten werden. Deze „Marsrichting” aanvaardde immers dat „volksvreemde elementen” in de Dietse volksstaat aanwezig bleven : „Daardoor werden in het Verdinaso alle elementen geërgerd die zich te dicht bij de racistische opvattingen van het Duitse nationaal-socialisme bevonden”³. Rachel Baes (°1912), vriendin van Van Severen, gaat op het dinaso-standpunt tegenover de joden niet in, evenmin als Maurits Cailliau en Paul Meeus, resp. voorzitter en secretaris van de Oranjejeugd⁴. R. Van Den Bossche, wiens proefschrift over het Verdinaso door het Nationaal Studie- en Documentatiecentrum Joris Van Severen (Aartselaar) werd uitgegeven, behandelt het antisemitisme vrij dubieus en beklemtoont de Franse invloed, dit ten nadele van de rechtstreekse invloed van het nationaal-socialistische Duitsland⁵. Geïnterviewde oud-dinaso’s menen dat het antisemitisme aanvankelijk vanuit Frankrijk ingevoerd werd^{5 bis}. Jef François (°1901) daarentegen, door mij geïnterviewd te Antwerpen op 26 februari 1987, ziet geen specifieke voedingsbodem voor het antisemitisme, maar meent dat de dinaso-basis voor 80 % antisemitisch was. Wel kwam hij begin van de jaren dertig persoonlijk in contact met het antisemitisme via het lezen van boeken en via Duitse vrienden uit hogere nationaal-socialistische kringen.

2. A. DE BRUYNE, *Joris Van Severen. Droom en daad*, Zulte, 1983², p. 198. In zijn door Wete Di uitgegeven brochure *Joris Van Severen*, Antwerpen, 1983², verwijst De Bruyne niet meer naar het antijoodse standpunt.

3. L. DELAFORTRIE, *Joris Van Severen en de Nederlanden*, Zulte, 1963, p. 105, 107, 108.

4. R. BAES, *Joris Van Severen. Un âme*, Zulte, 1965. P. MEEUS en M. CAILLIAU, *Joris Van Severen. „Plus est en vous”*, Turnhout, 1986.

5. „Bij deze antisemitische beschouwingen willen wij er nogmaals de nadruk op leggen dat hier enkel de vanzelfsprekend niet geheel ongegronde opvattingen van het Verbond (en van de La Tour du Pin) weergegeven zijn en niet die van de schrijver. Een ontkrachting ervan of kritische beschouwingen erbij leken ons in het beperkte kader van dit werk echter niet gepast”. (R. VAN DEN BOSCHÉ, *De maatschappijleer van het Verdinaso en zijn katholieke achtergrond*, Leuven, 1977, p. 219-221, 230n23 : onuitgegeven licentieverhandeling K.U.L., Godsdienstwetenschappen).

5bis. Interviews L. SAERENS met J. VAN BILSEN, Kraainem, 20 okt. 1986 en W. HERMANS, Antwerpen, 11 dec. 1986.

Ook was hij vóór de oorlog geabonneerd op de *Action Française* en was hij — net als o.m. Pol le Roy (1905-1983) — in het bezit van het antijoodse pamflet *De protocollen van de wijzen van Sion*. Hij was (en naar eigen zeggen nog steeds) uitgesproken antisemitisch en racistisch. Volgens hem „dacht Van Severen inwendig hetzelfde, maar meende hij dat dit politiek niet verwendbaar was”.

Ook vakhistorici besteden enige aandacht aan deze materie⁶. Van Nederlandse zijde benadrukt A.W. Willemsen de invloed van het nationaal-socialisme uit Duitsland. Opmerkelijk is dat er volgens hem in 1936 bij het Verdinaso een kentering optrad, eveneens ten aanzien van de Joden: „Ook het antisemitisme raakte wat op de achtergrond”⁷. L.M.H. Joosten gaat het diepst in op het antijoodse dinaso-standpunt. Hij ziet als oorzaak van deze houding: „het uitgesproken nationalisme en de zorg voor de geestelijke gezondheid van het volk”⁸.

Van Vlaamse zijde meent R. Vanlandschoot dat het antisemitisme overgewaaid kwam uit Duitsland en Frankrijk⁹. In een boeiend Van Severen-artikel in *Ons Erfdeel* beschouwde L. Schepens het hoofdzakelijk als een Noordnederlandse inbreng: „wel moet ik er op wijzen dat dit antisemitisme hoofdzakelijk — maar niet uitsluitend — een Noordnederlandse inbreng is. Met de aanwezigheid van de Joodse bevolking werden de Vlamingen, op de Antwerpenaren na, minder geconfronteerd. Het antisemitisme van *Hier Dinaso* neemt af naar het einde van de jaren dertig, omdat de inbreng van de Noordnederlanders afneemt”¹⁰.

Tot zover deze auteurs. Vraag is nu of het antijoodse dinaso-standpunt slechts een randverschijnsel was binnen het denkpatroon van deze beweging of daarentegen een wezenlijk deel ervan uitmaakte. Een niet minder belangrijk aspect is of bij dit standpunt een racistische visie medebepalend was. En in hoeverre speelden buitenlandse invloeden een rol: Duitsland, Frankrijk, Noord-Nederland? Een bijkomend probleem — gezien de katholieke geïnspireerd-

6. H.J. ELIAS, *25 jaar Vlaamse Beweging. 1914-1939*, Antwerpen-Utrecht, 1972, IV, p. 151, stipt enkel in een samenvatting van Van Severens voordracht van 28 maart 1939 te Brussel terloops aan: „De Joden beschouwde hij niet alleen 'comme des étrangers, mais comme des étrangers dangereux, nocifs'”. Merkwaardig is ook het stilzwijgen van K. VAN ISACKER, *Mijn land in de kering. 1830-1980*, Antwerpen-Amsterdam, 1983, II, p. 112-119, over het antijoodse standpunt van het Verdinaso, gekoppeld aan een bewondering voor deze organisatie.

7. A.W. WILLEMSSEN, *Het Vlaams-nationalisme. De geschiedenis van de jaren 1914-1940*, Groningen, 1969², p. 320, 400-401.

8. L.M.H. JOOSTEN, *Katholieken en fascisme in Nederland. 1920-1940*, Hilversum-Antwerpen, 1982², p. 334-345.

9. R. VANLANDSCHOOT, *Verbond van Dietsche Nationaalsolidaristen (Verdinaso)*, in: *Encyclopedie van de Vlaamse Beweging*, p. 1743, 1745-1746.

10. L. SCHEPENS, *Joris Van Severen: een raadsel*, in: *Ons Erfdeel*, 1975, nr. 2, p. 233. Ook: ID. SEVEREN, *Joris Van*, in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, 1979, VIII, kol. 707. G. VAN HAVER, *Onmacht der verdeelden. Katholieken in Vlaanderen tussen fascisme en democratie*, Berchem, 1983, p. 110 verwijst eveneens naar Schepens' mening.

heid van de dinaso-achterban en daar het *Program* de komende „Dietse staat” omschreef als een „God-erkennende staat” - is de vraag in welke mate deze houding gevoed werd door religieuze motieven. Op al deze vragen tracht dit onderzoek een antwoord te geven.

2. Verbond van Dietsche Nationaalsolidaristen : Program (1932)

De programmabrochure van het Verdinaso vormt een belangrijk uitgangspunt om zijn houding t.o.v. de Joden beter te begrijpen¹¹. De eerste uitgave verscheen tegen de eerste dinaso-landdag, die plaats had op 10 juli 1932 te Roeselare. De letterkundige Wies Moens (1898-1982) zette Van Severens ideeën op papier¹². In de brochure werden de verschillende voorwaarden ter verwezenlijking van de „Dietse Natie” belicht. De aldus ontstane natie moest beveiligd worden „tegen al haar vijanden, zo binnenlandse als buitenlandse” : „De VREEMDEN die de integriteit en de gezondheid der Natie bedreigen en aantasten. Op dit ogenblik in de eerste plaats : de Fransen, Walen en Franskiljons ; De MACHTEN die de Natie willen beheersen om EIGEN VOORDEEL : het Geld en de Vrijmetselarij ; De MACHTEN die de Natie ONDERMIJNEN of zoeken UITEEN TE RUKKEN : het Liberalisme, het partijstelsel, het Marxisme en de klassenstrijd-propaganda, de materialistische levensbeschouwing in al haar uitingen”¹³. In de vierde uitgave van het *Program* werd de term „VREEMDEN” vervangen door „VREEMDELINGEN”.

Met de term „vreemdelingen” werden dus in de eerste plaats de Fransen, Walen en Franskiljons bedoeld, wat verklaarbaar is vanuit het antibelgicisme van Moens en Van Severen. Het gebruik van de term „binnenlandse en buitenlandse vijanden”, gekoppeld aan „vreemden” en „vrijmetselarij”, en dit in een beginselverklaring, was in de Belgische politiek niet zo gebruikelijk. Mogelijk speelde hierbij een invloed van de Franse nationalist Charles Maurras (1868-1952) en zijn partij, de Action Française, die, net als het Verdinaso, de democratie verwierp en streefde naar de vestiging van een leidende aristocratie. Van Severen voelde zich trouwens sterk aangetrokken door de Action Française, las de werken van Maurras en sprak over hem als zijn „meester”¹⁴.

11. *Verbond van Dietsche Nationaalsolidaristen. Program*, Gent, 1932. Deze brochure kende een tiental herdrukken, waarvan er enkele belangrijke correcties bevatten. Als programmabrochures zijn ook nog te beschouwen : P. LE ROY, *Wat is en wat wil het dinaso ? Een eerste antwoord*, Izegem, 1932 ; ID., *Wat is en wat wil het dinaso ? Een beknopt antwoord*, Izegem, 1933 ; J.E. DE LANGHE, *De grondbeginselen van het Dietsche Nationaalsolidarisme*, z.p., 1933 (later verscheen een herwerkte tweede druk).

12. A. DE BRUYNE, o.c., p. 137-138.

13. *Verbond van Dietsche Nationaalsolidaristen. Program*, (Grondslag en doel, III, 4).

14. A. DE BRUYNE, o.c., p. 121, 172-173, 256. E. DEFOORT, *Charles Maurras en de Action Française in België*, Brugge, 1978, p. 371-372 staat sceptisch t.o.v. de betiteling „leermeester” : „Met de Verdinaso-literatuur kom je in een leerstellige bazaar terecht”.

De leer van de vijand nam een nadrukkelijke plaats in Maurras' ideologie in, waarbij zowel sprake was van een binnenlandse als van een buitenlandse vijand en waarin gesteld werd dat van de „métèques” (de recent ingeweken vreemdelingen) een belangrijke dreiging uitging. Maurras sprak over „les quatre Etats confédérés” binnen Frankrijk : „juif, protestant, maçon, métèque”. De Joden waren nog het verwerpelijkst, „les métèques des métèques”, temeer daar „l'Eglise maçonnique et les menues chapelles protestantes” eraan onderworpen waren. Zij waren de voornaamste schuldigen van het desintegratieproces van de natie, veroorzaakten het economische en morele verval en lagen aan de basis van de te verafschuwen democratie. Opvallend was wel dat de Action Française beweerde geen voorstander te zijn van het racistisch antisemitisme¹⁵. Naast Maurras bestudeerde Van Severen nog een aantal andere Franse auteurs die bekend waren om hun antijoodse houding en tot de Action Française behoorden : de literator Léon Daudet (1867-1942), de politicus Maurice Barrès (1862-1923), de historicus Jacques Bainville (1879-1936) en de katholieke theoreticus markies René de La Tour du Pin (1834-1924)¹⁶. Van deze laatste — hij bracht de corporatieve idee in Frankrijk binnen — oefende vooral het werk *Vers un ordre social chrétien* (Parijs, 1907) een invloed uit op het Verdinaso. Het werk bevat een kapittel over *La question juive et la révolution sociale*, waaruit het Verdinaso een paar maal zou citeren¹⁷. Volgens de La Tour lagen de joden, gesteund door de vrijmetselaars, aan de basis van de Franse Revolutie met al haar ontwrichtende gevolgen op het godsdienstige, politieke, sociale en economische vlak. Daarom dienden volgende maatregelen tegen de Joden genomen te worden :

- „Reconnaître et abjurer toutes les erreurs philosophiques, politiques et économiques dont ils nous ont empoisonnés” (de uitwassen van de Franse Revolutie wegnemen) ;
- „Reconstituer dans l'ordre économique comme dans l'ordre politique les organes de la vie propre, qui nous rendaient indépendants d'eux et maître chez nous” (het corporatisme invoeren) ;
- „Ne traiter les juifs que comme des étrangers et des étrangers dangereux” (de Joden een speciaal statuut geven en hun verbieden staatsambten uit te oefenen)¹⁸.

15. Citaten uit CH. MAURRAS, *Quand les Français ne s'aimaient pas. Chronique d'une résistance. 1895-1905*, Parijs, 1916², p. 200 en P. PIERRARD, *Juifs et catholiques français. De Drumont à Jules Isaacq (1886-1945)*, Parijs 1970, p. 174. Over het antisemitisme van de Action Française : ID., *o.c.*, p. 170-184, p. 235-238 ; Maurras, Charles, in : E.J., XI, kol. 1135-1136 ; *Action Française*, in : E.J., II, kol. 232-233 ; E. DEFOORT, *o.c.*, p. 103-106 ; K.H. RENGSTORF en S. VON KORTZFLEISCH (uitg.), *Kirche und Synagogen. Handbuch zur Geschichte von Christen und Juden. Darstellung mit Quellen*, Stuttgart, 1970, II, p. 443-445 ; E. WEBER, *L'Action Française*, uit het Engels vertaald door M. CHRESTIEN, Parijs, 1985.

16. Over hun antisemitisme : Barrès, *Auguste Maurice*, in : E.J., IV, kol. 258-259 ; Daudet, Léon, in : E.J., V, kol. 1314 ; P. PIERRARD, *o.c.*, p. 119-121.

17. *H.D.*, 14 sept. 1935, p. 1-2 ; *H.D.*, 9 jan. 1937, p. 2.

18. R. DE LA TOUR DU PIN, *Vers un ordre social chrétien. Jalons de route. 1882-1907*, Parijs, 1921⁴, p. 330-352.

Net als Maurras beschouwde de La Tour du Pin de Joden dus als vreemdelingen. Ondanks het feit dat het dinaso-programma de term „vreemdelingen” in eerste instantie opvulde met „Fransen, Walen en Franskiljons”, is het duidelijk dat dit anti-vreemdelingenpunt erg rekbaar kon zijn en uitgebreid kon worden tot de Joden. Maar wat leert nu een lezing van de *West-Vlaming*, het dinaso-orgaan van Van Severen, ter zake? Aanvankelijk werden de Joden nog niet beschouwd als vreemdelingen, laat staan dat er verwezen werd naar het standpunt van de Action Française. Zeven artikels uit 1932 brachten de Joden ter sprake. Twee bijdragen uit februari beweerden dat de Joodse diamantairs, bakkers en kledingsindustrieën hun werknemers uitbuiten: „De Joodse werkgevers beschouwen de Vlaamse arbeiders slechts als vee dat werken moet om Israël zijn vette soep te koken”¹⁹. In maart werd een artikel uit de *Völkische Beobachter* overgenomen, geschreven door Herman de Vries de Heekelingen (1880-1941), voormalig bibliothecaris en professor in de paleontologie aan de K.U. Nijmegen (1923-'27), voorzitter van het Centre International d'Etudes sur le Fascisme te Lausanne en later verbonden aan de antijoodse organisatie Welt-Dienst. Het artikel veroordeelde het internationalisme als een „typisch Joodse en marxistische gedachte”, die het klassenverschil de plaats had doen innemen van het oorspronkelijke rassenverschil²⁰. Enkele weken nadien erkende een zekere P. dat het Verdinaso „antisemiet” was. Hij constateerde dat de Joden „zich opgelost hebben in onze Volksgemeenschap” en een „Staat in de Staat” vormden, waardoor ze „vreemdelingen” gebleven waren. De wortels van het antisemitisme lagen in de gedragingen van de Joden zelf. De Joden zouden zich met name schuldig maken aan bedriegerijen in de kleinhandel, Vlaamse meisjes tot prostitutie verplichten en anti-vlaamsgezind zijn²¹. Op 3 december 1932 werden de *West-Vlaming* en Wies Moens' blad *De Vlag* versmolten tot *Hier Dinaso!*, dat als officiële spreekbuis van het Verdinaso fungeerde. In de eerste nummers werd beweerd dat de Joden aan de basis lagen van verafschuwde „machten” als het kapitalisme („het Geld”) en het communisme („het Marxisme”). Ze zouden a.h.w. voorbestemd zijn om het kapitalisme te verwezenlijken: „door hun natuurlijke aanleg van zaken, door hun vertakkingen over gans de wereld, door hun karakter van wereldburger, zonder eigen vaderland, door hun speciale moraal tegenover de „Goïm”, de moraal die zij in de Talmud vinden”²². Het antijoodse optreden van het nationaal-socialistische Duitsland werd expliciet goedgekeurd. Er waren verscheidene redenen voor: de Joden hadden „het Duitse leger op het einde van de wereldoorlog vergiftigd” — een allusie op de dolkstootlegende —, „het

19. *West-Vlaming*, 6 febr. 1932, p. 1; *West-Vlaming*, 13 febr. 1932, p. 3.

20. *West-Vlaming*, 12 maart 1932, p. 4.

21. *West-Vlaming*, 26 maart 1932, p. 2-3.

22. *H.D.*, 7 jan. 1933, p. 4.

Duitse volk bestolen" en „het communisme en de sociaaldemocratie opgericht" Bovendien „beheersten" ze de wapenindustrie²³.

Conclusie van deze paragraaf: vreemdelingen en Joden werden aanvankelijk niet expliciet geïdentificeerd, noch in het partijprogramma, noch in de *West-Vlaming* en *Hier Dinaso*. Indien er al over de Joden werd gesproken, gebeurde dit in het perspectief van een sociaal-economisch antisemitisme. Het *Program* had trouwens reeds gewaarschuwd tegen „alle gevallen van woeker, speculatie, zwendelarij, ongezonde concurrentie, trustvormingen, alsmede elke inbreuk op de moraal der verbruikers"²⁴. Voor beide partijorganen hadden juist de Joden hier de hand in. Maar vanaf maart 1933 begon de Westvlaamse mijnbouwkundig ingenieur Jef De Langhe op dinaso-vergaderingen lezingen te houden over het „antisemitisme" en vanaf mei publiceerde hij hieromtrent bijdragen in *Hier Dinaso*. Deze artikels zijn erg belangrijk, want hierin wordt voor het eerst uitdrukkelijk en „gemotiveerd" gesteld dat de Joden, daar ze zich niet lieten assimileren, als vreemdelingen beschouwd moesten worden. De figuur van De Langhe werd in geen enkele tot nog toe verschenen studie belicht²⁵. Nochtans zal uit de volgende paragraaf blijken dat hij de voornaamste rassentheoreticus binnen het Verdinaso is geweest. In tegenstelling tot Van Severen haalde hij zijn inspiratie niet in Frankrijk, maar in Duitsland. Zijn invloed was niet gering, daar een groot deel van zijn bijdragen in *Hier Dinaso* op de frontpagina verschenen en hij in 1933 de brochure *De grondbeginselen van het Dietsche Nationaalsolidarisme* schreef, waarin het dinaso-programma theoretisch gefundeerd werd.

3. Jef De Langhe (°1907)

Voor het nu volgende baseer ik mij hoofdzakelijk op een interview dat de intussen overleden historicus Luk Kongs destijds afnam van De Langhe, alsmede op een aantal gegevens die me bezorgd werden door dr. Louis Vos²⁶. De onderwijzerszoon De Langhe volgde lager onderwijs en de oude humaniora aan

23. *H.D.*, 22 apr. 1933, p. 8.

24. *Verbond van Dietsche Nationaalsolidaristen. Program*, (Programma, XII).

25. Terloopse verwijzingen bij: A. DE BRUYNE, *o.c.*, p. 127; G. VAN HAVER, *o.c.*, p. 120; A.W. WILLEMSSEN, *o.c.*, p. 397n46; I. SCHOEFFER, *Het nationaal-socialistisch beeld van de geschiedenis der Nederlanden. Een historiografische en bibliografische studie*, Utrecht, 1978, p. 25n1, p. 84. Recentelijk meer aandacht bij M. DE WILDE, *De kollaboratie. (België in de Tweede Wereldoorlog*, 5), Antwerpen-Amsterdam, 1985, p. 103.

26. Interview L. KONGS met J. DE LANGHE, Berchem, 24 okt. 1976 (Navorsings- en studiecetrum voor de Geschiedenis van de Tweede Wereldoorlog, Brussel). Ook: *De Langhe, Jozef*, in *Wie is wie in Vlaanderen. 1985-1989*, Brussel, 1985, p. 335; L. VANDEWEYER, *Van aktivisme naar kollaboratie. Het Weekblad „Vlaanderen" in de Vlaams-nationale politiek tussen de twee wereldoorlogen*, onuitgegeven licentieverhandeling, Leuven, 1980.

het Klein Seminarie te Roeselare (1914-1924) en trad er toe tot het A.K.V.S. Hij schreef zich in 1925 in te Leuven voor de studies van ingenieur en behaalde in 1928/29 eveneens het baccalaureaat thomistische filosofie. Hij zou ook de studie van het Hebreeuws aangevat hebben; wanneer is niet bekend^{26bis}. Tijdens het academiejaar 1928/29 was hij afgevaardigde van de Westvlaamse Gilde in het K.V.H.V.-bestuur, voorzitter van de V.T.B. voor Hoogstudenten en ondervoorzitter van de Mandelclub. Verder maakte hij deel uit van de redactie van het weekblad *Vlaanderen* (van ca. 1929 tot ca. '30), waarvoor hij de rubriek wetenschappen verzorgde. Hij bekwaamde zich ook in Duitsland en hield er in 1928/29 diverse voordrachten voor de studentenbeweging (te Aken, Bonn, Marburg, Keulen). Tijdens het jaar 1930 volgde hij te Leiden het college fysische chemie en theoretische fysica. Nadien kreeg hij een betrekking bij de firma Gevaert (1931), sloot aan bij het Verdinaso, werd lid van de Dietsche Militie en publiceerde in 1933 zijn dinaso-brochure.

a. De grondbeginselen van het Dietsche Nationaalsolidarisme (1933)

Uit De Langhes geschrift blijkt dat de houding die t.o.v. de Joden diende aangenomen te worden, voortvloeide uit de inhoud van het begrip „Diets Nationaalsolidarisme”. In navolging van het dinaso-programma legt de auteur het accent op de volksgemeenschap, meer bepaald op de *Dietse* volksgemeenschap. De eerste vereiste is de Dietse volksgemeenschap te verenigen tot de Dietse eenheidsstaat. Deze staat moet één zijn naar buiten, dus een *nationaal*-staat zijn, maar hij moet eveneens één zijn naar binnen, d.w.z. een *solidaristische* staat. Als theoretische onderbouw voor deze opvatting doet hij een beroep op het (neo-)Thomisme²⁷. Als tweede pijler kiest hij een biologische wereldbeschouwing, die in zijn latere bijdragen en in de tweede uitgave van zijn brochure steeds centraler komt te staan. Bepalend voor deze visie waren zijn verblijven in Duitsland geweest, eerst voor verdere studie, daarna als afgevaardigde van Gevaert. Hij maakte er kennis met het nationaal-socialisme, racistische literatuur en antijoodse propaganda. Het (pseudo-wetenschappelijke) werk van Hans F.K. Günther (1891-1968), *Rassenkunde Europas* — waarover verder meer —, was voor hem een „revelatie”; ook de werken van Egon von Eickstedt oefenden een „sterke invloed” op hem uit²⁸.

26 bis. Interview L. SAERENS met J. KETELE O.P. (schoonbroer J. De Langhe), 23 aug. 1986.

27. Over de (neo-) thomistische onderbouw: interview KONGS met DE LANGHE. De Langhes vertrouwdheid met het (neo-)thomisme blijkt ook uit zijn artikels: *De kausaliteit in de fysika*, in: *Thomistisch Tijdschrift voor Katholiek Kulturleven*, jul. 1930, p. 470-482; *Is het radioactief verval spontaan?* in: *Thomistisch...*, okt. 1931, p. 704-713; *De individualiteit van de ionen*, in: *Thomistisch...*, apr. 1933, p. 249-259; *Universalisme*, in: *D. Br.*, 1933, nr. 1, p. 13-16; *De universele orde*, in: *D. Br.*, 1934, nr. 4, p. 102-105.

28. Interview van KONGS met DE LANGHE. Over het antisemitisme en racisme van deze auteurs: L. POLIAKOV, *De Arische Mythe. Over de bronnen van het racisme en de verschillende vor-*

Vooraleer De Langhes standpunt t.o.v. de Joden verder uiteen te zetten, is het nodig een samenvatting te geven van zijn „mens- en maatschappijbeeld”, zoals hij het in zijn brochure uitwerkte. Latere bijdragen in *Hier Dinaso* en in Wies Moens' tijdschrift *Dietbrand* verwezen regelmatig naar deze brochure — dit om een antijoods standpunt te rechtvaardigen — of betekenden een verdere uitbouw van opvattingen uit dit geschrift.

Aan de grondslag van De Langhes mens- en maatschappijbeeld liggen een aantal ervaringsfeiten en natuurwetten: het bestaan van personen, individuen, die van elkaar te onderscheiden en zelfstandig zijn, maar die tegelijk genoodzaakt zijn om in groeperingen samen te leven. Voorbeelden van zulke groeperingen zijn de familie en de volksgemeenschap.

Volgens De Langhe vormt de „volksgemeenschap” de basis van het nationaal-solidarisme. Hij gaat dan ook op dit begrip dieper in en leidt er de „staat” als tweede — dus voorwaardelijk — begrip uit af. Om het wezen van de volksgemeenschap te belichten, geeft hij haar wezenskenmerken op, een bepaling van het begrip en haar bestaansdoel. Tot de *wezenskenmerken* van de volksgemeenschap behoren de „gesloten eenheid”, de „doorlopende eenheid”, de „vaderlandsliefde”, het „geestelijk patrimonium”, een „wondere bestendigheid” — mogelijk gemaakt door haar „weerstandsvormogen” en „assimilatievermogen” — en de „ruimtelijke samenhangigheid”. Zijn *bepaling* van de volksgemeenschap luidt als volgt: „een groepering van mensen natuur noodzakelijk verenigd op basis van een lichamelijke gelijkaardigheid [ethnische gelijkaardigheid, het volkslichaam] en volle zielskundige gelijkaardigheid [de volksziel]”. Het volkslichaam komt tot stand door de „bloedverwantschap” — d.i. het „spel der erfelijkheidswetten” — en door het ondergaan van „gemeenschappelijke uiterlijke invloeden”. Het volkslichaam is echter onbepaald, want het vormt het „stoffelijk substratum” waarin de volksziel geplant is. Het is de volksziel — waartoe de folklore, kunst, wetenschap, taal en vaderlandsliefde behoren — die het volkslichaam bepaalt. Dit is belangrijk, want het liet volgens hem toe het dinaso-standpunt te onderscheiden van het „materialistisch racisme”, van „rassemysticisme”, van „ras-afgoderij”, waarbij het accent komt te liggen op de lichamelijke gelijkaardigheid en dat zodoende gebruik maakt van een zuiver biologisch concept. Op dit aspect wordt verder nog teruggekomen. Het uiteindelijke *bestaansdoel* van de volksgemeenschap tenslotte is „de volledige stoffelijke-geestelijke welvaart van de gemeenschap” te bewerkstelligen.

men van nationalisatie, uit het Frans vertaald door E. LIEBENTHALER, Amsterdam, 1979; H.J. LUTZHOFT, *Der Nordische Gedanke in Deutschland. 1920-1940*, Stuttgart, 1971; G. G. FIELD, *Nordic racism*, in: *Journal of the History of Ideas*, 1977, nr. 3, p. 523-540; M. BILLIG, *L'inter-nationale raciste. De la psychologie à la „science” des races*, uit het Engels vertaald door Y. LLAVADOR en A. SCHNAPP-GOURBEILLON, Parijs, 1981.

Na deze uiteenzetting over het wezen van de volksgemeenschap, behandelt De Langhe de *structuur* ervan. Dit brengt ons tot het organische, corporatieve of nationaalsolidaristische luik van zijn uiteenzetting. Zoals hoger vermeld, leven individuen in een volksgemeenschap. Omdat zulk een volksgemeenschap geen vormeloze massa is, zijn die individuen erin verenigd via een bepaalde structuur: de „organen van de gemeenschap” (de familie, de organen der stoffelijke voortbrengst, de organen der geestelijke productie, de organen van het nationaal verweer).

De volksgemeenschap, waartoe de individuen via de organen behoren, wordt echter zowel door bindende als ontbindende krachten beheerst. Vandaar dat er voor gezorgd moet worden dat alle krachten der gemeenschap gebundeld worden en dat de twisten bijgelegd worden. Dit dient te gebeuren via een integrerende organisatie: de *staatsorganisatie*. Zulke staat moet beantwoorden aan drie grondbeginselen. De staat dient de eenheid naar buiten te verzekeren: éénzelfde volksgemeenschap mag niet over verschillende staten verspreid liggen en éénzelfde staatsorganisatie mag geen verschillende volksgemeenschappen omvatten. Vervolgens moet de staat ook de eenheid naar binnen verzekeren. Daarom dient een einde gemaakt te worden aan het bestaan van verscheidene partijen, want deze zorgen voor verdeeldheid. De partijverdeeldheid zorgt op haar beurt voor het ontstaan van „kwade tyrannieën”, die uit deze verdeeldheid munt slaan volgens het principe „*divide et impera*”. Dit is het anti-democratische luik van De Langhes uiteenzetting. Hierop voortbouwend behandelt de auteur het derde grondbeginsel waarop een goede staat gebouwd moet zijn. Aangezien er zich in elke volksgemeenschap een „domme, vlot-tende massa” bevindt, dient het volk geleid te worden door een „aristocratie”²⁹.

b. J. De Langhe en de Joden

Het zojuist geschetste mens- en maatschappijbeeld had gevolgen voor de houding t.o.v. de Joden. Enkele directe verwijzingen waren reeds in De Langhes brochure aan te treffen. Vooreerst pasten de Joden niet in De Langhes omschrijving van de volksgemeenschap. Aangezien ze verspreid leven over de wereld, voldoen ze niet aan één van de wezenskenmerken van de volksgemeenschap, m.n. de ruimtelijke samenhang. Daardoor kon bij hen het volkslichaam niet de resultante zijn van bloedverwantschap én uiterlijke factoren, maar is het enkel de resultante van bloedverwantschap. Bovendien vormen ze een hinderpaal voor de uitbouw van een goede staat. Ze belemmeren immers de staatseenheid van binnenuit: samen met de geldheerschappij en de

29. Kritiek op De Langhes brochure bv. bij H. EN A. CUYPERS, *Critiek der Dietsche Beweging*, Oisterwijk, 1935, p. 29-32.

vrijmetselarij zijn de Joden de kwade tyrannieën die munt slaan uit de partij-verdeeldheid³⁰.

Deze bedenkingen werkte De Langhe verder uit in *Hier Dinaso* en *Dietbrand* en hij voegde er nieuwe aan toe. Zijn bijdragen waren een mengeling van filosofische en antropologische beschouwingen en een uitgebreid scheldproza. Een analyse van deze artikels leert ook hoezeer hij beïnvloed werd door het anti-joodse pamflet *De protocollen van de wijzen van Sion*. In *Dietbrand* gaf hij trouwens in maart 1934 een positieve recensie van het werk van de Oostenrijkse predikant Gaston Ritter, *Das Judentum und die Schatten des Antichrist* (Graz, 1934). Dit werk omvatte een vertaling van de *Protocollen* en een „bewijsvoering” voor de echtheid ervan³¹.

De protocollen van de wijzen van Sion zou het verslag (protocollen) bevatten van een vergadering der leiders van het „wereldjodendom” (wijzen van Sion), waaruit zou blijken dat de Joden — via de vrijmetselarij, het marxisme, de pers en de groot-financie — de christelijke beschaving wilden omverwerpen en zouden trachten de wereld te veroveren. In 1921 werd aan het licht gebracht dat het om een mystificatie ging. Desondanks werd dit pamflet tijdens het interbellum massaal verspreid. Meer bepaald wijst de historicus N. Cohn erop, dat de nazi's haast uitsluitend van de *Protocollen* gebruik maakten voor hun buitenlandse propaganda. Sedert 1933 werd de organisatie Welt-Dienst — met een gelijknamig blad — belast met de verspreiding van dit pamflet³².

Er volgt nu een chronologisch overzicht van enkele bijdragen van De Langhe in *Hier Dinaso*, alle uit de periode 1933-begin 1934. In het artikel *Ras en Natie* ontkent De Langhe nogmaals dat het Verdinaso aan rasmaterialisme zou doen. Verder gaat hij dieper in op het assimilatievermogen, de mogelijkheid tot „opname van vreemde elementen” door de Dietsche volksgemeenschap. Om over te gaan tot zulke opname dient voldaan te worden aan bepaalde voorwaarden. Er moet zekerheid bestaan voor een „vlugge assimilatie van de vreemde elementen, zoniet worden er splijtzwammen, woekerswammen, geteeld”. Zulke zekerheid bieden de Joden niet; ze dienen dus als vreemdelingen beschouwd te worden, als „leden van een vreemde natie die toevallig op onze vaderlandse bodem wonen”. Boosdoeners en totaal vreemde rassen mogen evenmin opgenomen worden, maar dienen integendeel „onschadelijk” gemaakt te worden (bv. „het indringen van negerbloed in het bloed der arische volkeren is sterk ongewenst”). Een laatste vereiste is: „De vreemde elementen mogen niet zo talrijk zijn dat ze dominanten zouden tot stand brengen en het wezen van het volk te sterk zouden wijzigen”³³. Opvallend bij dit alles is dat

30. J. De Langhe, *De grondbeginselen van het Dietsche nationaalsolidarisme*, p. 11, 13, 26.

31. *D. Br.*, maart 1934, p. 190.

32. N. COHN, *Histoire d'un mythe. La „conspiration” juive et les protocoles des sages de Sion*, uit het Engels vertaald door L. POLIAKOV, Parijs, 1967.

33. *H.D.*, 13 mei 1933, p. 1-2.

inzake „vreemde elementen” nergens sprake is van Fransen, Walen of Franskiljons. Integendeel, volgens De Langhe had de geschiedenis uitgewezen dat deze wél assimileerbaar waren³⁴.

Einde 1933 wijdde De Langhe een heel artikel aan *Het Jodenvraagstuk*. Hij poneert dat de Joden plannen smeden voor de „vernietiging der christene cultuur en vestiging van het oppermachtige rijk van Israël over de wereld”. De allusie op de reeds vermelde *Protocolen* is duidelijk. Concreet zag hij het jodenvraagstuk als volgt : er waren „kwade internationale machten” aan het werk, die in dienst stonden van Israël, te weten de „ploetocratie [het grootkapitaal, de dictatuur van het geld], de vrijmetselarij, het marxisme, het verslavende pacifisme”. De schrijver trok m.a.w. de visie van zijn brochure verder door : waar aanvankelijk de Joden naast de vrijmetselarij en de grootfinancierie werden geplaatst, blijken hier de vrijmetselarij en de grootfinancierie, net als het marxisme, in feite afhankelijk te zijn van de Joden. Hij zinspeelde eveneens op een verband tussen het Jodendom en de liberalistische gedachte : „Er ontstaat verbittering tegen deze Aziaten, die onder de mom van vrijheid, gelijkheid en broederlijkheid, ongestoord (...) de volksgemeenschap als bloedluizen komen uitzuigen en verpesten”. Volgens hem gaat er ook gevaar uit van de Joodse woeker op de markten en van de Joodse grootwarenhuizen, pers, letterkunde en film.

Tot slot van zijn artikel omschrijft De Langhe de houding die t.o.v. de Joden dient aangenomen te worden. In feite is het niet meer dan een uitwerking van enkele gedachten uit zijn geciteerde bijdrage *Ras en Natie*. Belangrijk is echter dat in een aantal tekstfragmenten duidelijk tot uiting komt dat de maatregelen die hij tegen de Joden eiste, geïnspireerd zijn door de punten 4,5 en 6 van Hitlers N.S.D.A.P.-programma :

Hij voegt er aan toe : „Waar (...) de Jood in dienst staat van het plan der verwoesting der christen-arische cultuur en het oprichten van een Israëlisch Imperium over de ganse wereld (...) waar de Jood zich te dien einde bedient van de kwade internationale machten (ploetocratie, marxisme) daar is hij onze onverzoenlijke vijand. Die vijand moeten we met onverbeten hardnekkigheid bekampen. Het moet een strijd zijn op leven en dood. Waar de Jood onze volksziel en ons volkslichaam ondermijnt, waar hij woekert als een bloedluis op ons verschopte volk ; waar hij dit volk uiteenslaat met de middelen die hij handig weet te hanteren : democratie, financierie, enz..., DAAR IS HIJ DE BLOEDVIJAND VAN ONS VOLK EN ONS RAS”.

Samengevat mag gesteld worden dat in De Langhes uiteenzetting de Joden synoniem zijn geworden voor al de „vijanden” van het Verdinaso. Inderdaad,

34. Spanjaarden, Oostenrijkers en Duitsers waren eveneens assimileerbaar, zoals de Spaanse en Oostenrijkse bezetting hadden aangetoond. (J. DE LANGHE, o.c., p. 10-11).

N.S.D.A.P. ³⁵	<i>De Langhe</i> ³⁶
<p>„4. Staatsbürger kann nur sein, wer Volksgenosse ist. Volksgenosse kann nur sein, wer deutschen Blutes ist, ohne Rücksichtnahme auf Konfession. Keine Jude kann daher Volksgenosse sein”.</p>	<p>„Omdat de Jood behoort tot een lichamelijke en geestelijke overlevring die wezensvreemd is aan de onze, kan hij niet tot de Dietse volksgemeenschap behoren. AAN-GEZIEN ALLEEN EEN DIETSE MENS OOK DIETS STAATSBURGER KAN ZIJN, DAAROM KAN EEN JOOD GEEN DIETS STAATSBURGER ZIJN”.</p>
<p>„5. Wer nicht Staatsbürger ist, soll nur als Gast in Deutschland leben können und muss unter Fremdengesetzgebung stehen”.</p>	<p>„Ze blijven vreemdelingen, vallen als dusdanig onder een vreemdelingenregiem, hebben een verblijftaks te betalen, staan onder controle van een speciale veiligheidsdienst (...). Ze zijn en blijven vreemdelingen en worden als dusdanig op een zeer rechtvaardige manier behandeld zolang ze op de hun verleende gastvrijheid geen inbreuk doen”.</p>
<p>„6. Das Recht, über Führung und Gesetze des Staates zu bestimmen, darf nur dem Staatsbürger zustehen. Daher fordern wir, dass jedes öffentliche Amt, gleichgültig welcher Art, gleich ob im Reich, Land oder Gemeinde, nur durch Staatsbürger bekleidet werden darf”.</p>	<p>„Ze kunnen niet behoren tot het leger en tot de Corporaties, ze kunnen geen staatsambten vervullen, ze kunnen geen rol spelen in het onderwijs”.</p>

een vergelijking van het *Program* uit 1932 met De Langhes beschouwingen leert dat de Joden „vreemdelingen” zijn en dat „het Geld en de Vrijmetse-larij”, „het Liberalisme, het partijenstelsel, het Marxisme en de klassenstrijd-

35. A. ROSENBERG, *Das Parteiprogramm. Wesen, Grundsätze und Ziele der NSDAP*, 1939²⁰, p. 15.

36. *H.D.*, 30 dec. 1933, p. 1-2.

propaganda, de materialistische levensbeschouwing in al haar uitingen" ten dienste staan van, of gepropageerd worden door diezelfde Joden. Daar waar in de eerste dinaso-bijdragen de Joden „slechts" als ontwrichers op sociaal-economisch vlak werden beschouwd, gaat dit standpunt verder: de Joden zijn de vijanden *tout court*³⁷.

Uit zijn artikel *Volk en Ras* in *Hier Dinaso* van februari 1934 blijkt dat De Langhe steeds meer het accent begint te leggen op het ras, alhoewel hij nog altijd ontkent een ras-materialistisch standpunt in te nemen. Door zijn beschouwingen over het Noordse ras treedt hij in het voetspoor van de reeds vermelde Duitse rassentheoreticus H.F.K. Günther. Hij vertrekt van de vaststelling dat het Dietse volk in wezen Noords is. Vandaar is het voor het voortbestaan van het traditionele wezen van het Dietse volk noodzakelijk dat er steeds een zuivere raskern aanwezig blijft, bestaande uit lichamelijk gelijkaardige Noordse mensen. Tekenend voor de eigen tijd is echter, dat het Noordse wezen van Dietsland bedreigd wordt onder impuls van de Joden: „HET NOORDSE WEZEN VAN DIETSLAND IS IN GEVAAR EN METEEN DIETSLAND ZELF. Het liberalisme en het marxisme, deze on-Dietse stelsels, hebben ons volk in zijn wezensbestanddelen aangetast. Hun tactiek (o sluwheid van Juda!) is geweest al het lichamelijk en geestelijk Noordse, dus aristocratische, organische, waarachtige, heilige, in ons volk aan te tasten en daarentegen al het lichamelijke en geestelijke minderwaardige en onwaardige door de tegennatuurlijke en valse gelijkheid vooruit te schuiven. Het Dietse volk gaat kapot, wordt rijp voor slavernij onder de hiel van Juda, door een schrikwekkende uitbreiding van het minderwaardigheidscomplex". Vandaar zag hij als hoogste taak voor het Verdinaso weggelegd: „De herstelling van het Noordse wezen, d.w.z. van het zuivere Dietse wezen"³⁸.

Vanaf maart 1934 publiceerde De Langhe besprekingen van antijoodse werken in *Dietbrand*. En vanaf april verscheen hierin zijn vervolgartikel *Het Rassenvraagstuk*. Het was een verdere uitwerking van zijn bijdrage *Volk en Ras*. In navolging van Günther deelt hij de Europeanen in zes rassen in: het Noordse, het Middellandse of Mediterane, het Alpine of Ostische, het Faalse of Atlantische, het Oostbaltische en het Dinarische ras. En net zoals Günther meent hij

37. Een gelijkaardige evolutie is bij Pol Le Roy te vinden. In zijn uit augustus 1932 daterende brochure *Wat is en wat wil het dinaso? Een eerste antwoord*, p. 22 werden met de term „vreemdelingen" nog de Fransen, Walen en franskiljons bedoeld. Maar in *Wat is en wat wil het dinaso? Een beknopt antwoord*, p. 15 van 15 juni 1933 werd de term niet meer geëxpliciteerd. Deze trend is ook elders te vinden: de vijfde uitgave van de dinaso-programmabrochure (*Grondslag en doel*, III, 4) geeft geen uitdrukkelijke opvulling van het vreemdelingen-begrip meer. Conclusie: er is een duidelijk waarneembare vergroting van de mogelijkheid dit begrip met de term „Joden" op te vullen.

38. *H.D.*, 17 feb. 1934, p. 1.

dat het voortbestaan van de Westerse beschaving afhankelijk is van het voortbestaan van het Noordse ras³⁹.

4. Andere antijoodse dinaso-stemmen uit 1933-begin 1934

Uit de grote aandacht die hier aan De Langhe besteed werd, mag niet geconcludeerd worden dat hij met zijn heftige toon t.o.v. de Joden een uitzondering was binnen het Verdinaso. Toen in mei 1933 Ward Hermans (°1897) zich met zijn Mechels Vlaamsch Nationaal Verbond aansloot bij het Verdinaso, werd het een even overtuigd antisemiet rijker. In zijn blad *De Klauwaert* had Hermans voordien reeds een aantal artikels gepubliceerd, waarin een onverbloemde antijoodse houding tot uiting kwam. In 1933 werden deze bijdragen gebundeld in de brochure *Jodendom, Marxisme en Wereldheerschappij* (Reet, 1933).

In tegenstelling tot De Langhe blijkt Hermans beïnvloed te zijn door antijoodse literatuur uit Frankrijk. In een interview zei Hermans me dat hij oorspronkelijk geestelijk veel meer verwant was aan de Franse dan aan de Duitse cultuur. Het was vooral de Action Française met auteurs als Maurras en de La Tour du Pin die hem tot een antijoodse opstelling inspireerden. Qua antijoodse houding werd hij ook beïnvloed door zijn katholiek onderwijs en de Kerk: „Wij zagen Christus als het slachtoffer van de Joden”. In deze context verwees hij naar de zinsnede uit de Goede Vrijdagliturgie „pro perfidis judaeis”. Verder verwees hij naar de invloed van het neo-Thomisme — hijzelf volgde in 1923/24 als vrije student aan de K.U. Leuven thomistische filosofie en las de *Summa* — en naar het feit dat via de kruistochten het antisemitisme gedurende eeuwen in de geesten en de harten van de mensen was wakker gehouden^{39bis}.

Herhaaldelijk citeerde Hermans in zijn brochure uit A.H. Simonin (*Synthèse sociale*, 1894), Léon de Poncins (*Les juifs maîtres du monde*, Parijs, 1932) en Georges Batault (*Le problème juif*, Parijs, 1921). Laatstgenoemde gold in de Action Française als „specialist” van het „jodenvraagstuk”⁴⁰. Duitse auteurs waren Hermans via Franse vertalingen bekend. Zo maakte hij gebruik van *Les juifs et la vie économique* (Duitse uitgave 1911) van Werner Sombart (1863-1941), econoom en socioloog, professor aan de universiteit te Berlijn.

39. *D. Br.*, maart 1934, p. 189-190; *D. Br.*, apr. 1934, p. 211-214; *Dr. Br.*, mei 1934, p. 239-243; *D. Br.*, jul. 1934, p. 299-305; *D. Br.*, sep. 1934, p. 365-371. H. GUENTHER, *Rassenkunde Europas*, München, 1929³, p. 8-9, 319 e.v.

39bis. Interview L. SAERENS met W. HERMANS, 11 dec. 1986.

40. Over Batault: P. PIERRARD, *o.c.*, p. 232; K.H. RENGSTORF en S. VON KORTZFLEISCH, *o.c.*, II, p. 445.

Het werk handelt over de rol van de joden bij het ontstaan van het kapitalisme⁴¹. Veel geciteerd — en dit trouwens in alle anti-joodse kringen — was het pamflet *Les juifs selon le Talmud* (Duitse uitgave 1871) van August Rohling (1839-1931), een Rijnlands priester en professor aan de Duitse universiteit te Praag. Het omvat een verzameling vervalste citaten uit de *Talmud*⁴². Ook de Franse vertaling van de *Protocollen* werd door Hermans herhaaldelijk aangehaald.

De jodenvervolgingen in Duitsland waren, zoals Hermans in zijn brochure schreef, „opgeschroefde en 95 ten honderd overdreven verhalen”. Het waren „legenden”, „gebrouwd in de officines der vrijmetselarij en van het wereldjodendom”. Bij deze mening speelt ook een flamingantische rancune mee: zij die vroeger juichten bij de „anti-activistenterreur”, protesteren nu tegen de jodenvervolging. Het „Belgisch politiek en journalistiek kanalje” huldigt de leuze „Leve de Joden! Maar dood aan het activistengespuis!”. De Belgische Joden zijn bovendien „Franskiljons”, aan wie „de anti-Vlaamse liberale partij” haar macht te danken heeft.

Verder bevatte de brochure de gekende verwijten: „Naast de drievuldige internationale: marxisme, geld en bloed, staat de vrijmetselarij, de vierde hoekpijler van het Jodendom, klaar om de christelijke beschaving van het Westen te helpen verwoesten om met haar de heerschappij van het Geld te vestigen”. Ook het economisch verwijt ontbrak niet: de Joden „als handelsvampiers” ruïneren de middenstand. In de Russische revolutie, het verdrag van Versailles (het „vredesdiktaat”), de Volkenbond en „de vestiging van een Joods Rijk in Palestina” (cfr. de Balfourverklaring van 1917) zag Hermans het bewijs dat de *Protocollen* zich aan het voltrekken waren.

Hermans' publikaties in *Hier Dinaso* waren een herhaling van deze stellingen. Reeds in een eerste artikel, waarin hij zijn geloof in het Verdinaso betuigde, omschreef hij „de twee gevaarlijkste elementen voor de wereldvrede”: „Het Jodendom en het marxisme. Zij staan een vredelievende ordening van Europa in de weg en bereiden, daardoor alleen reeds, de oorlog voor”⁴³.

Andere in het oog springende artikels in *Hier Dinaso* van 1933 waren van de hand van R.V. (Richard Verhaverbeke, de vroegere beheerder van de *West-Vlaming*) en Jef Gellinck, die de teloorgang van de diamantnijverheid belichtten. Als redenen voor de teloorgang worden de grote Joodse aanwezigheid in deze nijverheid en — nogmaals — de „Joods-marxistische/sociaal-democratische samenspanning” aangehaald⁴⁴. Verder blijkt dat niet alleen

41. Sombart, Werner, in: *E.J.*, XV, kol. 134-135.

42. Rohling, August, in: *E.J.*, XIV, kol. 224.

43. *H.D.*, 3 jun. 1933, p. 7. Andere artikels van Hermans: *H.D.*, 1 jul. 1933, p. 8; *H.D.*, 28 okt. 1933, p. 7; *H.D.*, 10 maart 1934, p. 2-3; *H.D.*, 28 apr. 1934, p. 3; *H.D.*, 23 jun. 1934, p. 5.

44. *H.D.*, 10 jun. 1933, p. 3; *H.D.*, 5 aug. 1933, p. 3; *H.D.*, 19 aug. 1933, p. 3.

De Langhe antijoodse lezingen hield. Zo sprak een zekere mejuffrouw M. Peeters voor de dinaso-afdeling te Heist-op-den-Berg over *Het Jodenvraagstuk in Duitsland*⁴⁵. En einde 1933 verspreidde de dinaso-afdeling uit het gewest Brussel een antijoods pamflet met een karikatuur van de hand van Frans Van Immerseel. De Joden werden voorgesteld als de representanten van de „financie, vrijmetselarij en klassenhaat” en als de ondermijners van „het GEZAG, het GELOOF, het gezond NATIONALISME”⁴⁶.

Al deze uitlatingen werden door Joris Van Severen nooit genuanceerd of bekritiseerd. Hijzelf publiceerde in november 1933 het artikel *Feiten en beschouwingen. Het belang der Dietsche volksgemeenschap en de Joden*. Hij vertrekt van de vaststelling dat noch de N.S.B. in Nederland, noch het V.N.V. in België het Joodse gevaar inzagen. Het Verdinaso had haar integendeel wél oog voor. Ter staving geeft hij „enkele vaststellingen die de volksvernietigende actie der Joden in het klaarste daglicht stelt”. Centraal in zijn betoog staat dat de Joden alle sleutelposities in handen hadden en het socialisme beheersten. Tot besluit omschrijft hij de dinaso-houding als volgt: „Het Verdinaso beschouwt de Joden als volksvreemde elementen, als vreemdelingen, en behandelt ze als vreemdelingen, en zal ze morgen, in de Dietse Nationaalsolidaristische Staat als vreemdelingen beschouwen”⁴⁷.

5. De Noordnederlandse inbreng (1934)

Zoveel is al duidelijk: het Verdinaso liet van in het begin ruimte voor een antijoods standpunt. Deze stellingname trad onverbloemd naar voren sedert in mei 1933 De Langhes artikels verschenen en vloeide voort uit de definitie van het begrip „volksgemeenschap”. Deze definitie impliceerde dat de Joden „volksvreemd” waren.

Zoals reeds gezegd, beklemtoonde de historicus L. Schepens in *Ons Erfdeel* de antijoodse inbreng van de Noordnederlanders. Dezelfde stelling handhaafde hij enkele jaren later in het *Nationaal Biografisch Woordenboek*, waarbij hij de Nederlandse inbreng plaatst in het kader van de „Nieuwe Marsrichting” van juli 1934: „Door deze koerswijziging verloor hij [Van Severen] een aan-

45. *H.D.*, 23 sep. 1933, p. 6.

46. Archief Nationaal Studie- en Documentatiecentrum Joris Van Severen (Aartselaar). In juli 1935 zou de Brusselse afdeling het pamflet *Rijksnederlanders! Een ernstig woord* verspreiden, waarin sprake was over de „verloedering” van Brussel: „De echte Brusselaar is hier de knecht, de pakjesdrager, de prolet, de kleine bediende. Hij hangt volledig af van de Waalse, Fransdolle en Joodse machten die hem op straf van broodroof op de sluwste wijze denationaliseren, en zijn kinderen in de school verder geschikt maken voor het mensonwaardige bestaan van de sociale en nationale staat”. (R.I.O.D., *Verdinaso*, 168 a, map. 1h).

47. *H.D.*, 25 nov. 1933, p. 2-3.

zienlijk deel van zijn Vlaams-nationalistische aanhangers (o.a. W. Moens), die niet gecompenseerd werd door enkele honderdtallen nieuwe aanhangers in Wallonië en Nederland (waarbij deze laatsten het latente antisemitisme van het Verdinaso gedurende enkele jaren aanwakkerden) en de welwillende belangstelling van enkele Belgische, meestal rechtse en uiterst rechtse politici''⁴⁸.

Deze stelling lijkt ons foutief: het antisemitisme kan sedert mei 1933 nog alerminst latent genoemd worden. Hieraan kan nog toegevoegd worden dat reeds vanaf juni 1933 een aantal antijoodse bijdragen van Noordnederlanders verschenen in *Hier Dinaso* (al in 1932 telde het Verdinaso enige leden in Noord-Nederland). Maar dit impliceert niet dat deze bijdragen alsnog de stelling zouden bevestigen, dat hoofdzakelijk de Noordnederlanders het antisemitisme van het Verdinaso activeerden: hun bijdragen impliceerden geen kentering meer, maar waren een bevestiging van de bestaande tendens.

In totaal werden er in 1933 zevenenveertig artikels gepubliceerd waarin de Joden ter sprake komen^{48bis}. Veertien werden geschreven door Nederlanders of handelden over Nederland. Naast naamloze bijdragen als *Het Joodsche gevaar* en *Joden in Rijksnederland* vallen artikels te vermelden van Jan Guldenspoor, Bro, Jet Diets, Joris Askens en de extreem Duitsgezinde doctor in de wiskunde en de fysica Pieter Molenbroek (° 1860?)⁴⁹.

Veel stelde deze Noordnederlandse aanhang in 1933 niet voor. Een grotere respons kreeg het Verdinaso in Nederland na Van Severens eerste tournee door dit land in januari 1934. De redactie van het integralistische katholieke tijdschrift *Christophore*, dat in haar kritiek op het wereldse katholicisme nauw aansloot bij de Franse schrijver Léon Bloy (1846-1917) en diens geestesgenoten, ging toen over naar het Verdinaso. Hieronder bevonden zich de dichters Henri Bruning (1900-1983) en Ernest Michel (1899-1960) en de beeldhouwer Ernst Voorhoeve (1900-1969); beide laatsten hadden in feite reeds op resp. 22 oktober en 1 november 1933 hun lidmaatschap voor het Verdinaso aangevraagd^{49bis}. Voorhoeve werd tot Rijksorganisatieleider benoemd en Michel tot

48. L. SCHEPENS, *Severen, Joris Van*, in: *Nationaal Biografisch Woordenboek*, 1979, VIII, kol. 707. Over de „Nieuwe Marsrichting”: J. VAN SEVEREN, *Van de demoliberaale Volksverscheurheid naar Dietschland en Orde door het VERDINASO*, Gent, 1934, p. 28-31.

48bis. Hierin begrepen — en dit geldt voor al mijn verdere cijfers — zijn aankondigingen en samenvattingen van antijoodse lezingen, verwijzingen naar antijoodse literatuur enz...

49. *H.D.*, 10 jun. 1933, p. 2; *H.D.*, 15 jul. 1933, p. 8; *H.D.*, 5 aug. 1933, p. 8; *H.D.*, 16 sep. 1933, p. 8; *H.D.*, 7 okt. 1933, p. 3; *H.D.*, 21 okt. 1933, p. 8; *H.D.*, 4 nov. 1933, p. 1; *H.D.*, 11 nov. 1933, p. 8; *H.D.*, 23 dec. 1933, p. 8. Over Molenbroek: I. SCHOEFFER, *o.c.*, p. 274 en R.I.O.D.: *Molenbroek, dr. Pieter*, Doc. I. 1169.

49bis. Brief E. VOORHOEVE, 1 nov. 1933; E. MICHEL aan DE PLOEGOVERSTE VAN DE D.M., 22 okt. 1933 (R.I.O.D., *Verdinaso*, 168 a, map 1g). Vgl. A.A. DE JONGE, *o.c.*, p. 83c.v., 334 en A. DE BRUYNE, *o.c.*, p. 164-165.

Rijkspropagandaleider. De dinaso van het eerste uur, de Amsterdamse industrieel Gerard W. Van der Horst (1907-1971), werd Rijkssecretaris. Einde 1935 werd Michel vervangen door Voorhoeve, die voortaan beide functies combineerde. Erg groot zou het Nederlandse ledenaantal echter nooit worden. In februari 1933 telde het Verdinaso er volgens de historicus T. Van Boxel 43 leden, op het einde van dat jaar 172, in juni 1934 361 en in januari 1940 ca. 425. Ongeveer de helft van de Nederlandse leden werd gerecrueteerd in Groesbeek, Voorhoeves woonplaats⁵⁰. Ter vergelijking: in België telde het Verdinaso einde 1938 2.412 leden en einde april 1940 2.278⁵¹. Na Van Severens tournee begon *Hier Dinaso* steeds meer Nederlandse medewerkers te tellen, die voor heel wat anti-joodse artikels zorgden. Op 61 bijdragen uit 1934 waarin de Joden ter sprake kwamen, waren er 30 door Nederlanders geschreven, 23 door Vlamingen; van de 8 overige is de oorsprong niet duidelijk.

Tenslotte kan bij Schepens' mening opgemerkt worden, dat de „Nieuwe Marsrichting” integendeel een element vormt ter nuancering van de Noordnederlandse inbreng. Door deze „Nieuwe Marsinrichting” verloor — zoals Schepens al stelde — Van Severen een belangrijk deel van zijn Vlaams-nationalistische achterban, waaronder Ward Hermans⁵². Ook voor Jef De Langhe werkte deze koerswijziging vervreemdend en hij schreef een tijd geen artikels meer: „Dat was psychologisch, moreel, voor ons vrijwel onmogelijk dat te volgen”⁵³. Desondanks zou hij het Verdinaso pas einde 1937 verlaten. Zoals vermeld waren De Langhe en Hermans tot dan toe verantwoordelijk voor een groot deel van de anti-joodse bijdragen langs Vlaamse zijde. Nu vulden Noordnederlanders de aldus ontstane „lacune” op.

6. Concreet-inhoudelijke analyse van *Hier Dinaso* gedurende de periode 1934-1936

In 1934 werden dus eenenzestig artikels gepubliceerd, waarin de Joden ter sprake kwamen. In 1935 waren er dit 57: 26 Belgische, 28 Nederlandse en 3 die niet met zekerheid aan één van beide groepen kunnen worden toegewe-

50. T. VAN BOXEL, *Het Diets Nationaalsolidarisme in Nederland. 1933-1940*, in: *Spiegel Historiaal*, feb. 1984, p. 97-102. Deze bijdrage bevat echter een aantal onnauwkeurigheden (J. WERKERS, *Het Diets Nationaalsolidarisme in Nederland*, in: *Ter Waarheid over Joris Van Severen. Orgaan-contactblad van het Nationaal Studie- en Documentatiecentrum Joris Van Severen*, 1984, nr. 2, p. 1-10).

51. Eigen documentatie en M. DE WILDE, *De Nieuwe Orde. (België in de Tweede Wereldoorlog. 3)*, Antwerpen-Amsterdam, 1982, p. 9.

52. Over Hermans' anti-joodse houding na zijn uittreden uit het Verdinaso: L. SAERENS, „Rechts” België en de Joden (1933-ca. 1941), in: *Bulletin Trimestriel de la Fondation Auschwitz*, 1985, nr. 9-10, p. 123.

53. Interview L. KONGS met J. DE LANGHE.

zen. 1936 was een piek met 66 bijdragen, waarvan 25 Belgische, 27 Nederlandse en 4 zonder nadere gegevens.

Opvallend pennevoerder was de Amsterdamse tekenleraar Joris Van Den Amstel: in 1934 verschenen er 8 en in 1935 9 antijoodse artikels van zijn hand. Vanaf maart 1935 publiceerde De Langhe opnieuw bijdragen, waarbij hij met artikels als *De bloedverbondenheid der volksgemeenschap* geheel de racistische toer opging⁵⁴. En in 1936 trad hij met 9 antijoodse bijdragen terug volledig op het voorplan. Zijn artikelenreeks *Wat is Jodendom?* was grotendeels ontleend aan H.F.K. Günther. Van hem nam hij de gedachten over dat het Jodendom niet tot het Semitische ras behoort, dat het geen ras in de betekenis van „zuiver ras” vormt en dat het evenmin te beschouwen is als een strikt godsdienstige gemeenschap⁵⁵.

De artikels van De Langhe en Van Den Amstel waren de meest heftige die *Hier Dinaso* publiceerde. Beiden haalden hun gegevens herhaaldelijk uit de al genoemde Duitse antisemitische periodiek *Welt-Dienst*. Nederlandse dinaso's — in de eerste plaats Ernst Voorhoeve — citeerden eveneens meermaals uit de afscheidsrede van de Leidse hoogleraar G.J.P.J. Bolland (1854-1922), *De teekenen des tijds*. Aan de Hoofdmannen, sprekers en publicisten van het Gebied Rijksnederland gaf Voorhoeve bovendien het bevel om dit werk als documentatie aan te schaffen^{55bis}. Volgens Bolland wijzen de tekenen des tijds op de naderende ondergang van onze cultuur. De democratie moet het ontgelden, waarbij de buitenlandse vrijmetselarij en vooral het internationale Jodendom verantwoordelijk worden gesteld⁵⁶.

Langs Belgische zijde kwamen een aantal malen de geschriften van de socialistische advocaat Edmond Picard (1836-1924) ter sprake. Zo citeerde *Hier Dinaso* uit *Le droit et la race* (1891) en *Synthèse de l'antisémitisme* (Parijs, 1892). Ook reeds in het eerste nummer van *L'Ordre Thiois* werd deze *Synthèse* uitdrukkelijk vermeld. Met de oprichting van dit tijdschrift in juni 1936 trachtte het Verdinaso zijn ideeën in Wallonië ingang te doen vinden. De citaten in *Hier Dinaso* leren dat er volgens Picard een verband bestaat tussen „het sociale vraagstuk” en het „Joodse vraagstuk”: „De Joodse kwestie is deze der

54. *H.D.*, 23 maart 1935, p. 7; *H.D.*, 24 aug. 1935, p. 1; *H.D.*, 16 nov. 1935, p. 5; *H.D.*, 23 nov. 1935, p. 1.

55. *H.D.*, 11 juli 1936, p. 1-2 en 8 aug. 1936, p. 3. H. GUENTHER, *o.c.*, p. 100-105.

55bis. E. VOORHOEVE, *Aan de Hoofdmannen, de sprekers en de publicisten van het Gebied Rijksnederland*, 22 aug. 1936. In de papieren van Voorhoeve bevindt zich een door hem getypte tekst *Eenige citaten uit een academische les, gehouden te Leiden, 's Gravenhage, Rotterdam en Amsterdam door Prof. G.J.P.J. Bolland in het jaar 1921*. (R.I.O.D., *Verdinaso*, 168 a, mappen 2e en 7e).

56. *H.D.*, 12 mei 1934, p. 4-5; *H.D.*, 29 jun. 1935, p. 3; *H.D.*, 21 dec. 1935, p. 2; *H.D.*, 29 febr. 1936, p. 4; *H.D.*, 10 okt. 1936, p. 6. Over Bolland: L. JOOSTEN, *o.c.*, p. 249-251 en A.A. DE JONGE, *o.c.*, p. 45-51.

misbruiken van het kapitaal, maar van het kapitaal geconcentreerd in handen van een vreemd ras, dat het gebruikt als een domineringsmiddel om aan het onderjuchte volk zijn eigen bestuur op te leggen". Verder ziet hij een antagonisme tussen het Semitische en het Arische ras: de Europese geschiedenis wordt gekarakteriseerd door een ononderbroken strijd tussen beide rassen. Van daar roept hij op tot „antisemitisme". Als oplossing voor het „joden-vraagstuk" wijst hij (fysiek) geweld, de deportatie van de Joden naar Palestina en de bekering tot het christendom van de hand. De juiste oplossing is intengedeel het invoeren van strafmaatregelen tegen de beurszwendel en het uitsluiten van de Joden uit de regeringsambten⁵⁷.

In respectievelijk 32, 20 en 33 artikels uit de jaargangen 1934-'35-'36 van *Hier Dinaso* kwam de band tussen Jodendom en communisme/socialisme ter sprake. Dan volgde de band tussen Jodendom en groot-financie (in resp. 24, 18 en 16 artikels) en tussen Jodendom en vrijmetselarij (in resp. 19, 12 en 11 artikels). Ook verwijzingen naar (of allusies op) de *Protocolen* kwamen in deze jaargangen geregeld voor (in resp. 16, 7 en 12 artikels). Voor dit werk werd propaganda gemaakt: „Een boek van monumentale intelligentie, dat ieder lezen moet"⁵⁸. Meermaals werden de Joden omschreven als „volksvreemd" en dus „volksvijandig" (in resp. 6, 12 en 6 artikels). Hierbij aanleunend was er ook herhaaldelijk sprake van „Joodse volksparasieten" en „vreemde luizen". Wat reeds duidelijk was, werd nu overduidelijk: de omschrijving „vreemdelingen" uit de dinaso-programmabrochure van 1932 is synoniem geworden voor „Joden". Sprekend is het betoog van een zekere A.H. (A. Herten?) in september 1934: „Het programma van het Verdinaso zegt: dat uit de Dinaso-staat zullen geweerd worden: VREEMDELINGEN, die de integriteit en de gezondheid der natie bedreigen en aantasten. Alleen het Dinaso KAN en ZAL hier werkdachtig optreden. Alleen wanneer het Dinaso in dit land de macht zal veroverd hebben, zullen de gewenste en afdoende maatregelen worden getroffen om de aziatische jodenpest uit ons volk te weren! Heil 't Dinaso!"⁵⁹.

Deze anti-joodse houding, gestoeld op de tegenstelling volk-volksvreemd, zorgde in dinaso-kringen echter voor een probleem. Meer bepaald wilde de beweging zich ontdoen van het predikaat „racisme". Het Verdinaso was bij die

57. Citaten uit: *H.D.*, 1 dec. 1934, p. 6; *H.D.*, 5 okt. 1935, p. 1; *H.D.*, 1 feb. 1936, p. 1; *H.D.*, 1 mei 1937, p. 11. Ook: *L'Ordre Thiois*, jun. 1936. Over Picard: H. JANSEN, *Christelijke theologie na Auschwitz*, 's Gravenhage, 1981, I, p. 291-298; Picard, Edmond, in: *E.J.*, XII, kol. 496; E. H. KOSSMANN, *De Lage Landen. 1780-1940*, Amsterdam-Brussel, 1984⁴, p. 228-230; H. DE VUYST, *Anti-joodse houdingen in België (1870-1914)*, onuitgegeven licentieverhandeling, Gent, 1977.

58. *H.D.*, 4 aug. 1934, p. 7.

59. *H.D.*, 15 sep. 1934, p. 4.

poging echter weinig rechtlijnig noch coherent : in zijn visie kreeg het begrip „volk” — naast, wat kan omschreven worden als een culturele en een historische lading — ook een racistische lading. Men kan aantonen dat, wanneer het Verdinaso beweerde niet aan racisme te doen, het hiermee het racisme naar nationaal-socialistisch Duits model bedoelde : het zogenaamde Duitse ras-materialisme, dat het ras als doel op zich beschouwde en dat aan het ras — in tegenstelling tot het dinaso-concept — een uitsluitend biologische betekenis hechtte.

Hier Dinaso maakte een tijd propaganda voor het einde september 1934 bij Lannoo (Tielt) uitgegeven werk *Het jodenvraagstuk*, waarvan het eerste deel getiteld was *Jodendom en christelijke naastenliefde*. Hierin werd volgens het Verdinaso „de juiste houding” aangegeven, „die in naam der christelijke liefde tegenover de Joden, met hun bederfelijke geheimwet, moet worden aangenomen”. Het „antisemitisme van aanval” of racistisch antisemitisme wordt afgekeurd, het „antisemitisme van verdediging” goedgekeurd. De schrijver voelt zich geïnspireerd door de kerkelijke wetten, pauselijke uitspraken en meningen van (middeleeuwse) synoden en concilies. De brochure verscheen anoniem, maar in feite gaat het om een Nederlands auteur, mogelijk om een geestelijke. De uitgever Joris Lannoo — zelf lid van het Verdinaso — bekleog er zich bij Michel over dat de verspreiding van de brochure zo moeilijk verliep : „Kunt U er iets aan doen om de verkoop te vergemakkelijken in Noord-Nederland ? Want — verwonder er U maar niet over, — geen enkele uitgever in Rijks-Nederland wil de uitgave aanpakken ! Schrik of wat ? Ik zal toch mijn best doen en alle pogingen inspannen om dit boek overal binnen te brengen, al sta ik er voorlopig alleen voor”⁶⁰.

Deze anti-joodse houding vanuit christelijk oogpunt moet echter als een eerder marginale opvatting binnen het Verdinaso beschouwd worden. Inderdaad, de verhouding Jodendom-christendom kwam — allusies op de *Protocolen* terzijde gelaten — in overige dinaso-artikels slechts zelden ter sprake en dan nog veel-er terloops. Zo verkondigde Van den Amstel in september 1934 — hij haalde zijn gegevens uit *Welt-Dienst* — : „De Talmud en de rabbijnen zeggen dat Jezus Christus een hoerenkind is, afgodendienaar, een afvallige Jood is”. In hetzelfde nummer stond te lezen :

„VERWAANDE
SPOTTER
LEUGENAAR
BEDRIEGER
ONHEILBRENGER

60. J. LANNOO aan E. MICHEL, 5 sep. 1934 (R.I.O.D., *Verdinaso*, 168a, map 1h). Een nadere analyse van de brochure : L. SAERENS, *Het Katholiek Bureau voor Israël (1936-1938)*, in : *Onze Alma Mater*, apr. 1986, p. 71-72. Propaganda voor *Jodendom en ... H.D.*, 6 okt. 1934, p. 3.

MOORDENAAR
MONSTER
SATANSKIND
HEILIGSCHENNER
GODSLASTERAAR
GOD-LOGENAAR (sic)
GOD-MOORDENAAR⁶¹

JOU NAAM is JUDA''

Ook konden dergelijke argumenten gebruikt worden om het latent bij de bevolking levende religieuze anti-judaïsme terug op te roepen. Zo verwees rond dezelfde periode Voorhoeve in zijn antwoord aan een dinaso-sympathisant die het niet eens was met het anti-joods standpunt, naar de tempeluitdrijving : „Onze actie tegen de Joden staat U tegen. Waarom nu eigenlijk ? Christus zelf noemde *man en paard*. (...) Ieder die een zuiver en sterk ideaal brengt in de menselijke samenleving, breng het zwaard — ook Christus : de vredelievende bij uitnemendheid. Na met de wapenen des geestes het kwaad bestreden te hebben, heeft Christus, ten einde raad, met een gesel de hardnekkige bedrivers van het kwaad uit de tempel geranseld. Wij zijn helaas nog slechts toe aan de bestrijding met de wapenen van de geest. Dit alles is nog maar de voorbereiding van het ogenblik, waarop ook wij naar de knoet zullen grijpen om de hardnekkige bedrivers van de zonde der geldheerschappij weg te ranselen uit ons land (...) Uit de aard der zaak zullen de Joden tot de eersten behoren, die geslagen worden : uit liefde tot ons volk en in laatste instantie ook tot hun eigen heil ! (...) Het Verdinaso zal intussen geen enkele Christen beletten om de Joden *werkelijk* in christelijke zin te *beminnen* en alle voorwaarden in zichzelf te vervullen om de Joden tot het christendom te bekeren. Ook echter die bekeerde Joden zal de Staat met even scherp toezicht controleren, zoals de staat elke vreemdeling terwille van het volkswelzijn controleren moet en vooral de Oosterse vreemdeling''^{61bis}. Ondanks de scherppte van deze uitlatingen gaat het hier eerder om een extra anti-joods argument : wanneer het Verdinaso zijn principieel standpunt t.o.v. de Joden naar voren bracht, was dit — zoals ook net gebleken is uit het citaat van Voorhoeve — hoofdzakelijk in termen van „volksvreemd'' en in deze context kreeg het begrip „volk'' een racistische lading. Artikels waarin het racisme ontkend werd, doen geen afbreuk aan deze stelling.

Zoals reeds vermeld, nam De Langhe in zijn brochure uit 1933 afstand van het rasmaterialisme, maar dit kwam in zijn latere bijdragen steeds minder duidelijk tot uiting. Bovendien impliceerden de instemmende citaten uit Picards geschriften dat akkoord werd gegaan met diens racisme. Of het werd minstens

61. *H.D.*, 15 sep. 1934, p. 4.

61bis. E. VOORHOEVE aan A.M. RUHE, 30 sep. 1934 (R.I.O.D., *Verdinaso*, 168a, map 1g).

niet in vraag gesteld. Andere auteurs erkennen weliswaar in verscheidene *Hier Dinaso*-bijdragen dat het ras-concept een rol speelt in hun meer omvattende en inhoudelijk-pluralistische volks-concept (naast andere factoren als cultuur en opvoeding), maar menen zich toch duidelijk te mogen onderscheiden van de nazi's, die een monistisch ras-concept huldigen. Rijkspropagandaleider Michel waarschuwde in 1935 onder de hoofding *Geen racisme*: „En dan — ik moge enige schone en hartstochtelijke heethoofden waarschuwen tegen verblinding —, dan moeten wij vooral niet kijken naar Duitsland. Wij, Dietsers, hebben geen racisterij nodig om ongewenste elementen uit onze volksgemeenschap te houden, evenmin als „Germaanse” godsdienstigheden. Wij hebben te veel gezonde zee aan onze westzijde, om ons in te graven in een stelsel van te veel gedachte en te weinig doorléefde gegevens”. En onder de hoofding *Realisme* ging hij verder: „De Dietse geest legt zichzelf een hogere tucht aan en stelt zich hogere eisen dan gevoelseisen. De Dietse geest **BEGINT BIJ ZIJN EIGEN VOLK ZO ALS DIT VOORHANDEN IS**. Dât is het realisme, onzer waardig. Wij vormen ras in een intelligentere betekenis dan louter per stamboekregister. Wij, Dietsers, wensén juist alle sentimentaliteiten en „mythos” **UIT** onze politiek te wissen”⁶². Enigzins verduidelijkend bij deze redenering was de Belgische dinaso André Belmans, dr. in de rechten, licentiaat in de koloniale wetenschappen en kernleider te Brussel. In zijn bijdrage *Fascisme, Nationaal-socialisme en Nationaalsolidarisme. Of de drie stadia der spiritualistische revolutie* stelde hij dat niet de staat — zoals in het Italiaanse fascisme —, noch het ras — zoals in het nationaal-socialisme — de grondslag van een leer mochten uitmaken; ze moeten er ondergeschikt aan zijn. Dit was volgens hem de vernieuwing die uitging van het Verdinaso. Het Verdinaso nam immers als grondslag: „de menselijke persoonlijkheid die vorm neemt in het ras, in de natie, in de staat, maar die zelf het enige doelwit blijft van alle maatschappelijke activiteit. **STAAT - RAS - MENSELIJKE PERSOONLIJKHEID**. Fascisme, Nationaal-socialisme, Nationaalsolidarisme. Ziedaar de drie stadia der spirituele revolutie”⁶³.

Het is duidelijk dat dit vrij abstracte getheoretiseer in de praktijk ruimte open liet om ook het ras als een criterium te hanteren voor het al dan niet behoren tot de Dietse volksgemeenschap, die samengesteld is uit „menselijke persoonlijkheden”. Typerend is de ca. mei 1936 verschenen brochure *Waarheen?... Dinaso!*, waarvan het zesde kapittel getiteld was: *Hoe staat het Verdinaso tegenover het jodenvraagstuk?* Het eerste luik van dit betoog vertrekt van de stelling dat de Joden een ernstige bedreiging vormen voor de gaafheid van het volkswezen. Er wordt gespecificeerd: „Het Verdinaso staat op het standpunt

62. *H.D.*, 23 maart 1935, p. 1.

63. *H.D.*, 29 jun. 1935, p. 3.

dat de Joden niet alleen vreemdelingen zijn, maar ook tot een ander Ras (het Semitische Ras) behoren". Er dienen dus maatregelen getroffen te worden om de gaafheid van het volkswezen te bewaren : „Ten einde het volkslichaam zo zuiver mogelijk te bewaren, (wij wensen ons volk niet te zien ontaarden tot een 'straat-hondenras', een volk van 'halfbloeden'), is het noodzakelijk elke kruising tussen leden van ons volk en een ander Ras (bv. Semieten of Aziaten en Negers) zo sterk mogelijk te keer te gaan". In feite worden in deze zinsnede — net zoals dit in het nationaal-socialisme het geval was — de begrippen „ras" en „volk" als synoniemen gehanteerd. De brochure benadrukte eveneens dat het aanhangen van een bepaalde religie niet bepalend is voor het behoren tot een volk. Uit het feit dat de Joden vreemdelingen zijn, vloeit als tweede maatregel voort dat ze als „gasten" beschouwd moeten worden, waarbij ze beroep kunnen doen op een „gastrecht". Dit betekent concreet dat hen het staatsburgerschap dient ontnomen te worden, zoals reeds De Langhe in 1933 schreef en *Hier Dinaso* begin 1937 nog eens duidelijk zou expliciteren⁶⁴. Het tweede luik van het betoog in *Waarheen?...Dinaso!* vertrekt van de vaststelling dat de „ontaarde Jood" als een element van ontbinding de andere volken „doordesemt". De middelen hiertoe zijn het innemen van leidende plaatsen en — natuurlijk — het liberalisme, kapitalisme, marxisme, communisme en de vrijmetselarij. De uiteindelijke opzet van de Joden is het vernietigen van de „Christelijke Westerse Beschaving" ten einde hun eigen „Wereldrijk" te vestigen. De allusie op de *Protocollen* is duidelijk. Er dringt zich dus een derde discriminerende maatregel op : „De Joden zullen geen functie kunnen bekleden in het politieke of maatschappelijke leven der natie ; zij zullen ook geen deel hebben aan de leiding van de Dietse beschaving. De Joodse misdadigers zullen gestraft worden en de onverbeterlijken zullen uit het Rijk uitgewezen worden".

In feite hanteerde het *Verdinaso* in deze brochure niet alleen het rascriterium, maar tapte met zijn concrete maatregelen uit hetzelfde vaatje als het nationaal-socialisme. Hier zij nogmaals verwezen naar het N.S.D.A.P.-programma en naar het *Gesetz zur Wiederherstellung des Berufsbeamtentums* van 7 april 1933, waardoor de Joden uit de ambtenarij geweerd werden, en naar de *Nürnberg-Gesetze* van 15 september 1935, waardoor huwelijken tussen Joden en niet-Joden verboden werden en aan de Joden het staatsburgerschap ontnomen werd⁶⁵.

Als *captatio benevolentiae* besluit de brochure : „Hierbij laten wij ons niet leiden door wraakgevoelens. — Wij wensen allerminst bij het volk een haat

64. *H.D.*, 30 dec. 1933, p. 1-2 ; *H.D.*, 9 jan. 1937, p. 2-3.

65. Over nazi-Duitsland en de Joden : U.D. ADAM, *Judenpolitik im dritten Reich*, Düsseldorf, 1979 ; J. WALK, *Das Sonderrecht für die Juden im N.S.-Staat. Eine Sammlung der gesetzlichen Massnahmen und Richtlinien. Inhalt und Bedeutung*, Heidelberg-Karlsruhe, 1981 ; W. MASER, *Hitlers Mein Kampf*, Uit het Duits vertaald door G. KOMRIJ, Amsterdam, 1969.

tegen de Joden aan te kweken. Wij kennen geen haat of wraakgevoelens : wij kennen slechts ORDE en RECHT. Wie de heilige rechten van het Dietse volk aanrandt : hij wordt op zijn nummer gezet''.

Bondgenotenlaan 101
3000 LEUVEN

DRIE VELTMANS-BOEKEN

1. „Tweemaal geweld'' of het leven en het werk van pastoor Hendrik Veltmans. 575 fr.
2. „Leven rond Veltmans''. Toestanden, midden, sfeer. 450 fr.
3. Veltmans en Overmaas. Priester, demokraat en flamingant.

Bestellen bij : Bond der Vlamingen van Oost-België
Plein 8
3700 TONGEREN